

VABAKIRIKLIKU KÕRGKOO LI "EKSPERIMENT" 1989-

Einike Pilli, KUSi rektor

Kui ma 16. oktoobril 1989 „koolimajja“ jõudsin, oli EKB Liidu presbüterite nõukogu koosolek Pargi tänaval Tallinnas juba alanud, kuid kooli avamise otsust ei olnud veel tehtud. Ootasime seda kõrvalruumis kolmekesi – kaks meest ja üks naine, viimane algul vaid vabakuulajana. Kui me 1993. a suvel kuuekesi õpingud Tartu Kolgata Baptistikoguduse ruumides lõpetasime, olid juba mitmed asjad selgemad – koolil oli nüüd oma põhikiri (1990. a) ja tegevuslitsents Haridusministeeriumilt (1991. a) ning sisse oli astunud teine, 11 tudengiga õppegrupp.

Nii nagu kooli algus, on kogu Seminari areng olnud üks jätkuva eksperimenteerimise lugu.

Mäletan, kuidas 1993. a suvel lõpetanuna julgustas Tõnu Lehtsaar (kes siis juba töötas Tartu Ülikooli Usuteaduskonnas) mind Tartu Ülikooli haridusvaldkonna magistriõppesse kandideerima sõnadega: „Sogases vees on hea kalu püüda.“

Taasavatud Seminari kaks esimest kursust koos õppejõududega Tartu Kolgata koguduse palvela ees.

Tõepoolest, keegi ei teadnud (ega vist küsinudki) sel hetkel, kas väikeses kirikukoolis antud haridus on piisav ülikooli magistriõppes õppimiseks. Vastu mind igal juhul võeti ja peale magistrikraadi kaitsmist pakuti ka õppejõu kohta. Kogu Eesti haridusmaastik oli metsikus arengu- ja kujunemisejärgus. Mõni aasta hiljem lõpetanud koolikaaslased pidid juba tegema paraja portsu lisaõpinguid, et oma õpinguid magistri tasemel jätkata.

Ehk veel põnevam oli katsetus, millele viitab taasavatud kooli esimene rektor Peeter Roosimaa käskkiri 6.10.93. Selle järgi võeti samal, 1993. a lõpetanud Andres Jõgar vastu Kõrgema Usuteadusliku Seminari magistrandiks. 2022. a märtsikuuks ei ole selles koolis magistriõpet veel avatud. Andres Jõgar sai magistrikraadi küll, aga hoopis teises ülikoolis.

Õigupoolest õppis terve ühiskond neil aegadel elama turumajanduse poolt reguleeritud iseseisvuses. Kogudused elasid omakorda 1990ndate alguses üle suurt vaimuliku ärkamise ja tegevuse hoogustumise aega, mida oli eriti selgelt näha noorsootöös. Oli aeg, kus kõik tundus võimalik, samas oli paljust puudus, teiste hulgas koguduste haritud töötajatest.

Tegelikult oli EKB Liidul oma töötajaid ettevalmistava kooli kogemus olemas, kuigi kutseõppeasutusena. Seminari, mis avades kandis nime Eesti Baptisti Jutlustajate Seminar, lugu vaadates, alates selle loomisest (1922) kuni tänaseni, võib ikka ja jälle

leida sellest julgeid ja leidlikke pöördeid. Olgu need siis algusaastate kujunemisloos otsused, nõukogude aja kiired ja paindlikud poliitiliste hingetõmbehetkede ärakasutamised või leidlikud teoloogiast huvitatud sõpruskondade kohtumised, millest vähemalt üks jätkab tänaseni. Täpsemalt kirjutab neist kõigest Toivo Pilli seminari ajalugu (1922–1989) käsitlevas artiklis. Võib peaaegu väita, et vabakiriklik haridus on endas alati kandnud start-up'ilikku loomingulist julgust.

1988. a suvel tõstati seminari avamise küsimus nii Moskvas Evangeelsete Kristlaste-Baptistide Liidus kui Eestis. Kaheks Peeter Roosimaa poolt mainitud kooli avamise võimalikuks takistuseks olid ruumipuudus Liidu keskuse majas ja oht, et enne Moskvat ei sobi Eestil alustada. Kuid Moskva liidu juhid väljendasid oma toetust. Üllatava Jumala imena tundus ka sel ajal Nõukogude Eesti usuasjade voliniku Rein Ristlaane suuline luba kooli avamisele. „Ja selle mehe sõna tollal tõepoolest maksis,“ kommenteeris Peeter Roosimaa mulle hiljuti antud intervjuus. „Muidugi,“ kirjutab Roosimaa teisel, „oli eelkõige meie Liidu juhtkonna, aga ka tulevaste seminaristide ja õppejõudude ees tõsine küsimus, kas selline suuline luba on piisav. Võib-olla tuleb Moskvast teistsugune korraldus, ja siis võib tulla pahandusi. Tegelikult oli kogu Seminari algus ebatüüpiline. See tähendas käimist usus.“

Esimesi samme igal juhul võeti. 8–11. augustil 1988 toimus Elvas lõpuaegade Piibliseminar. Peeti temaatilisi ettekandeid, käidi kalal, aga arutati ka seminari avamisega seotud teemadel. Ja ometi läks veel aasta, enne kui kool alustas. Pole ka ime – vaatamata sellele, et kõiki pabereid kooli alguseks korda saada ei õnnestunud, pidid olemas olema õppekava, õppejõud, õppekoht ja veel enam – üliõpilased. Roosimaa on hiljem meenutanud, et veel 1989. a sügisel oli arusaam, et „meil pole ju üliõpilasi!“. Nii tagasihoidlik paistis ilmselt sel hetkel alustajate potentsiaal. Täna võib ainult rõõmustada, et kooli alustavad juhid olid valmis nende õppijatega eksperimenteerima.

Sellest eksperimenteerimise julgust vaimust on kantud kolm valdkonda, millel järgnevalt peatun: õppekavad, õppevormid ja õppijad ning majanduslikud ressursid ja asukoht. Aga enne veel, kui ükshaaval neid vaatan, panen kirja taasavatud Seminari rektorite ajakava. See aitab mõndagi allpool olevast paremini mõista. Rektoriteks olid: Peeter Roosimaa (1989–1994), Ermo Jürma (1994–1997), Aare Tamm (1997–1998), Toivo Pilli (1998–2002), Meego Remmel (2002–2006), uuesti Toivo Pilli (2006–2009), Margus Kask (2009–2014) ja Einike Pilli (2015 kuni tänaseni).

Õppekavade eksperiment

Taasavatud kooli esimene õppekava sai oma peamised mõjutused Saksamaalt. See oli ka mõistetav, sest kolm peamist õppejõudu, sh esimene rektor Peeter Roosimaa, olid oma teoloogilise hariduse kogemuse saanud veidi varem Ida-Saksamaal. Saksa kogemuse kõrval vaadati ka rootslaste ja soomlaste õppekavasid, mis täiendasid üsna abstraktset, klassikalist saksalikku mudelit. Tartu Ülikooli usuteaduskonda ei olnud selleks ajaks veel taasavatud – see juhtus kaks aastat hiljem ja mõjutas omakorda saksaliku teoloogilise paradigma poole, sest jagasime mitmeid õppejõude.

Saksa teoloogilise traditsiooni eeskujul koosnes 1989. a õppekava usuteaduse klassikast – piibliraamatute sissejuhatused, Iisraeli Rahva Ajalugu ja Jeesuse Elu, kirikulugu, jutlustamisõpetus.

Rektori käskkirjadest selgub, et õppijate hulga ja seega mitmekesisuse lisandumisega lisati ka õppekavasid: 1994. a 7. septembri rektori käskkirjaga võeti õppijaid vastu diakooniatöö, lastetöö, misjonitöö ja noortetöö erialale, lisaks üks inimene kaugõppe osakonda diakooniatöö erialale. 1996. a said 10 neist sisseastunudest 2-aastase õppe läbimise tunnistuse kokku kahel erialal (misjonitöö ja sotsiaal- ning diakooniatöö). Tundub, et veidi oli mitmekesistamisega hoogu mindud.

1995. a lisandus religioonipedagoogika, 1997. a pastoraalteoloogia ja 1996. a projektis kirjeldati idee tasemel lausa viit erinevat õppekava. Lisaks eksperimenteeriti kaugõppega, eristati lühemat (2-aastast) ja pikemat (4-aastast) õpet ning esimesed kirjalikud märkmed magistriõppe ideest on samuti pärit 1996. a käsikirjadest. Kokku oli mitmetahulises õppekavadokumendis ära mainitud seitse õppetooli – lisaks neljale klassikalisele veel võrdleva usuteaduse ja kristliku pedagoogika õppetool. Samuti oli piibliteaduste õppetool jagatud kaheks – Vanaks ja Uueks Testamendiks. Kõike oli lahkelt ja lopsakalt. 1998. a akrediteerimiseks prooviti lisaks diplomioõppe õppekavadele koostada kaks õppekava, mis vastaksid bakalaureuse õppe nõuetele. Akrediteeritud need siiski ei saanud, põhjenduseks, et bakalaureuse tasemel koolitusluba koolil pole. Sel ajal ei saanud akrediteerida ehk hinnata selle õppekava

kvaliteeti, millele ei olnud kõigepealt koolitusluba ehk õpetamise õigust antud. Katsetus olid stiilis: „proovime, äkki õnnestub?“.

1998. a akrediteerimisraport märkis ära, et „otstarbekas oleks hõlmata ka kaasaegse teoloogia olulisi aineid“. Seda tehtigi – lisandusid kristliku spiritualiteedi, misjoni, koguduse rajamise ja kasvu, oikumeenika, mentorluse ja hermeneutika õppeained. 1996., 2000. ja 2004. a õppekavade erisus oli kõige märgatavam siiski praktika osakaalus. Kui esimese eri variantides oli mahtu 150–170 AP (ainepunkti) ja praktikat 12 AP (uues arvutuses oleks see vastavalt 225-255 EAP ja 18 EAP), siis teises oli see 130st APst 20 AP (vastavalt 195 ja 30 EAP) ning kolmandas 126st 39 AP (vastavalt 189 ja 58,5 EAP). Tehtud muudatustes oli oma roll 2001. a kokku kutsutud strateegiagrupil, kes hindas senist õppekava ja tegi mitmeid olulisi ettepanekuid. Strateegiagrupp kogus ideid ka välismaalt, näiteks käidi 2003. a Prahast IBTSis. Sel ajal elasid ja töötasid seal Pillid, õpinguid olid Prahast IBTSis alustanud ka Meego Rimmel, Helle Liht ja Daily Valk, kes kõik olid Seminariga seotud.

Helle Liht, kes oli töötanud varem Seminaris õppeproktorina, võrdles oma Praha magistriõpingute raames 2005. a kirjutatud essees Seminaris 1996., 2000. ja 2004. a õppekavade erinevusi. Peamised muutused toimusid üldises õppemahus (vähenemise suunas) ning praktikate mahus ja hulgas (lisandumise suunas). Helle Liht analüüsis, et õppekavade arendamise käigus toimus liikumine teoloogia entsüklopeedilisel käsitlemisel koguduse juhtide koolitamisele. Rahvakeeli öeldes oli see muudatus teoloogia kui teadusdiscipliini valdajate koolitamiselt teoloogiliselt informeeritud praktikute koolitamisele. Samas oli 2004. a õppekava veel traditsioonilise nelja valdkonna ehk saksa keele ülesehitusega: Piibel, ajalooline, süstemaatiline ja praktiline teoloogia, mis viitasid just sellele entsüklopeedilisele lähenemisele. Lisaks neile kandis üks moodul nimetust „Oikumeenika ja missioloogia“.

2002. a hakkas Eesti hariduses kehtima nn Bologna süsteem, millele vastuseks oli 2009. a kehtima hakanud tüvimooduli ja harumoodulitega õppekava. See tähendas, et keskmeks oli kõige olulisemat kokku võtvet ja eraldi omandatavat õppekava tüviosa ning seda süvendasid harumoodulid. Antud õppekavas ei olnud enam äratuntav nelja valdkonna mudel. Õppekavasse oli planeeritud loogika, et tüvimoodulit võivad õppida ka need, kes kogu kõrghariduse õppekava läbida ei soovi, st planeerimise mudel ei olnud enam lineaarne, vaid oli muutunud kihiliseks. Samuti oli nüüd tegu vaid ühe õppekavaga kogu kooli peale.

Uus õppekava sai kokku Toivo Pilli rektoriperioodi lõpuks ning kandis endas lisaks uuele struktuurile tugevat vabakiriklikku värvingut – see väljendus näiteks tüvimooduli nimetuses, mis oli „Vabakiriklik identiteet“. Harumoodulite nimed olid „Kogudus ja traditsioon“, „Tekst ja tõlgendus“, „Religioon ja ühiskond“, „Praktiline teoloogia“ ning „Juhtimine ja areng“. Aastatel 1998–2009 olid vaheldumisi rektorid Toivo Pilli ja Meego Rimmel. Mõlemad mehed olid seotud IBTSiga Prahast, kus Pilli vastutas aastatel 2001–2006 baptistilise identiteedi õppetooli eest. IBTS oli oma identiteedilt tugevalt mõjutatud just Suurbritannia ja Ameerika baptistilistest teoloogidest, nagu näiteks James McClendon.

Selle tulemusel muutus ka meie Seminaris õppekava anglo-ameerikalikumaks ja selle fookuseks sai selgelt vabakiriklik identiteet. Kui neid kahte võrrelda, oli muutus kindlasti suurema praktilisuse suunas, aga see tähendas ka enamat arvestamist kontekstiga ja koguduse rolliga, kelle praktikas teoloogia kõigepealt väljendub. Abstraktne teoloogia-tegemine on selles kontekstis pigem abiline või teenija, mitte isand ega valitseja. Üheks oluliseks sellise mõtteviisi esindajaks oli Seminaris neil aastail külastanud teoloog Stanley Grenz.

Saksa taustaga seminaris õppejõudude hinnangul vajaks Seminaris õppekava Piibli õppeainete suurema mahu taastamist. Kahe esimese rektori – Peeter Roosimaa ja Ermo Jürma saksa keele tausta kogemus ja eelistus oli pidanud tegema ruumi Prahast õppinud järgmiste rektorite anglo-ameerikalikule keskendumispüüdele koguduse praktilise töö edendamiseks. 2013. a, Margus Kase rektoriks olemise ajal püüti piibliainete mahtu uuesti veidi suurendada (moodul „Tekst ja tõlgendus“ kasvas 24 EAPilt 33le, samal ajal kui „Juhtimine ja areng“ kahanes 3 EAP võrra). Aga siis tulid suuremad muutused.

Nende muutuste põhjuseks oli Liidu uus hariduskontseptsioon, õieti hariduskontseptsiooni teine variant. Esimene oli koostatud ja Liidu vanematekogu poolt vastu võetud 1998. aastal. Nüüd moodustati uus töögrupp, kelle ettepanekul uus hariduskontseptsioon 2014. a ka kinnitati. See hariduskontseptsioon sisaldas varasemast erinevalt ka õpetuslikku terviknägemust, mistõttu sai 2015. a selle järgi ümber tehtud ka õppekava. Selleks ajaks oli rektoriks saanud allakirjutanu, Einike Pilli, kes oli aktiivselt koos selle perioodi Liidu presidendi Meego Rimmeliga panustanud 2014. a hariduskontseptsiooni valmimisse, mida koos töögrupi ja vanematekoguga läbi arutati.

Arengute eesmärgiks ei olnud kuidagi Piibli osakaalu õppekavas vähendada, vaid pigem õpetada seda uuel viisil ja fookusseeritumalt. Kaasaegne haridusteadus rõhutab, et meetod on sama oluline kui sisu, õppimise viis mõjutab oluliselt õpitu kasutamiskust. Ühel töögrupi kohtumisel väljendas pastor, seminari tudeng ja hariduskontseptsiooni meeskonna liige Peep Saar: „Praegu on karjaste ja õpetajate õppekava, mitte apostlite ja evangelistide oma.“ Väljakutseks jääb, kuidas õpetada nii, et see oleks ühekorraga karjaste, õpetajate, evangelistide, prohvetite ja apostlite õppekava.

2015. a õppekavas olid lisaks uuele suurele temaatilisele jaotusele veel õppijate erisustele mõeldud spetsialiseerumise võimalused teoloogia, praktilise misjoni, noorsootöö ning koguduste rajamise ja arendamise valdkonnas. Mõni aasta hiljem lisandus inspireeriva ülistuse haru. Mõnes mõttes meenutab see katse aastatel 1995–1998 tehtut, kus töötati välja suur hulk koguduste tööharudele viitavaid õppekavasid, millest käivitus lõpuks vaid kolm. Ka spetsialiseerumistega eksperimenteerimine tuli üle vaadata, sest ilmnis, et nii palju valikuid ei suudetud pakkuda isegi spetsialiseerumiste osalise kattumise puhul. Seepärast kaotati 2019. a õppekava uues versioonis spetsialiseerumised ning nende ained tõsteti kokku valikainete moodulisse, millest igaüks vastavalt oma soovile ja annile saab valida. 2015. a muutus akrediteeringu ettepanekutest lähtudes õppekava nimi „Usuteadusest“ „Vabakiriklikuks teoloogiaks ja juhtimiseks“ – ja seda nime kannab bakalaureuse õppekava siiani.

2021. a lõpuks valmis magistriõppekava, mis sai vanematekogu otsusega nime „Teoloogia ja ühiskond“. Selles on oluliselt vähem praktikat ja sisseastumise eelduseks ei ole eelnev teoloogiline kõrgharidus. Nii viidi lõpuks ellu mitmeid kordi Seminari arendusvestlustest läbi lipsanud ja 2010. a valminud arengukavasse kirja saanud tulevikunägemus aastaks 2018:

„Kui Jumal lubab ja meie elame, siis Seminar on rahvusvahelise koostöövõrgustikuga kaheastmelise tasemeõppega vabakiriklik koolitus- ja arenduskeskus.“

Õppekavadega edasi-tagasi eksperimenteerimist kokku võttes võib öelda, et õppekavade muutusi mõjutasid

kaks suuremat tegurit. Esiteks üldine hariduspoliitiline kontekst, mille hulka kuulus üleminek Euroopa kõrgharidusruumi ühtsele õppekavade vormile. Siia juurde käis ka lähenemisviisi muutus sisendi- ehk õpetajakeskselt väljundi- ehk õppijakesksele õppekava tüübile. Lihtsalt väljendades tähendas see, et rohkem mõeldi sellele, mida õppijad peaksid õppima ning oskama hiljem rakendada, kui sellele, mida õpetajad oskavad ja tahavad neile õpetada. Muidugi, elus pole need kunagi päris vastandlikud, aga rõhuasetused mõjutavad üsna palju õppemeetodeid ning parasjagu ka õppesisu.

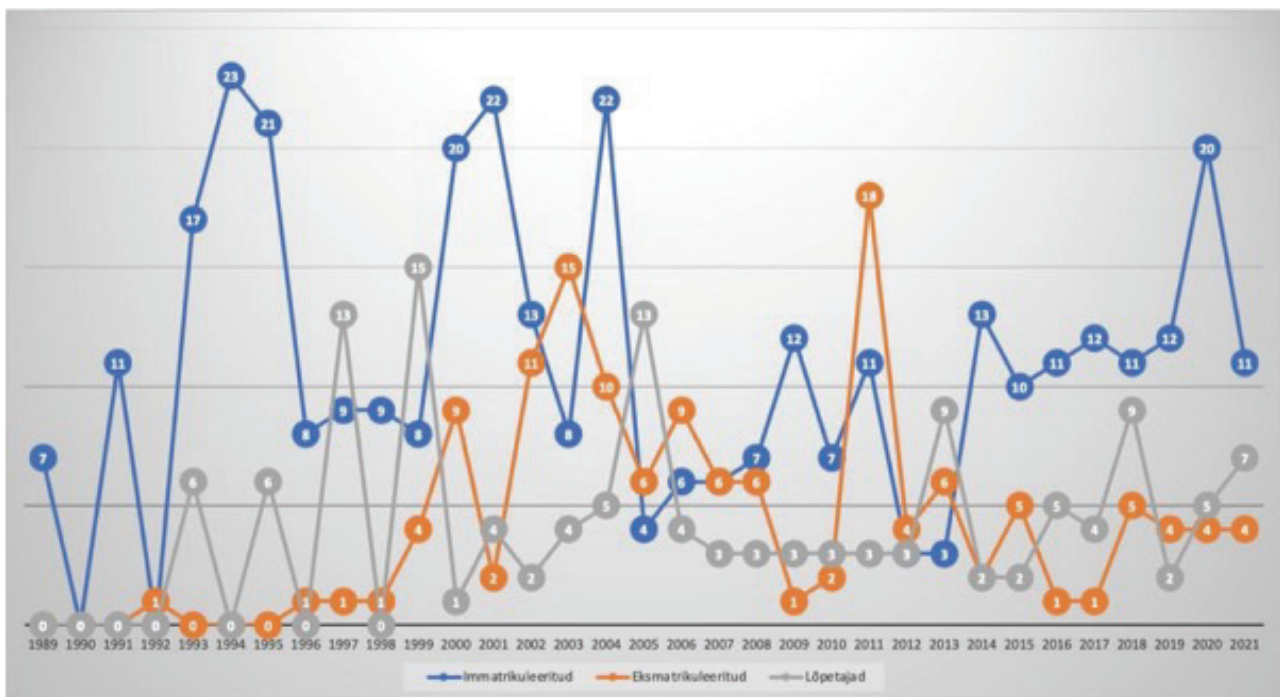
Teine ja sisulisem mõjutegur tulenes rektorite hariduslikest taustadest. On selgelt märgata saksaliku ja angloameerikaliku ehk nn praha-koolkonna mõjutustega rektorite seoseid õppekavadega. Ainult üks seitsmest rektorist, napilt aasta oma ametipostil olnud Aare Tamm ei teinud muudatusi õppekavades. Kõigi ülejäänud kuue puhul on seosed märgatavad.

Õppevormid ja õppijad

Kui kool 1989. a päevaõppe vormis algas, oli see loomulik ja ainuvõimalik õppevorm. Nii oli see ju olnud kolmel põhiõppejõul Saksamaal, nii oli see valdav ka Eesti sekulaarsetes ülikoolides. Sisseastujaid ja õppijaid ka jagus, kuigi mitte sugugi kõik ei jõudnud lõpetamiseni (vt tabel 1). 1997. a koostas rektoriks kandideeriv õppejõud Tõnu Lehtsaar oma nägemuse Seminari arengukava vormist.

Selles tegi ta mitu põnevat ja loomingulist ettepanekut, teiste hulgas kaugõppe käivitamine. Muude ettepanekute hulgas oli veel 2–3-aastase teoloogia põhikursuse avamine neile, kellel on juba kõrgharidus; umbes paarikümne ainepunktiga EKB Liidu teoloogia kursuse käivitamine teistes kõrgkoolides õppinutele; lühikursuste süsteemi väljaarendamine kolmel tasandil, sh linnarahvale; mõne mitte-teoloogilise eriala avamise ja koopereerumise mõte mõne välismaa, nt USA ülikooliga. Võib ainult oletada, milline oleks olnud Seminari arengulugu, kui Tõnu Lehtsaar oleks rektoriks valitud. Õnneks on mõned ideed teostunud või teostumas – mikrokraadid, elevanditõa üritused ja podcast'id laiemale publikule, teise kõrgharidusega inimestele magistriõppe avamine. Lehtsaare soov, et Seminari lõpetajad saaksid jätkata magistri- ja doktoriõppes, sai täidetud Eesti hariduspoliitiliste otsustega, mis on eriomaselt hästi suutnud vältida tupikteid hariduses. Ja õnneks on Tõnu Lehtsaar sisuliselt panustamas magistriõppe õppekava väljatöötamisse ja käivitamisse.

Tabel: Seminari sisseastujad, katkestajad ja lõpetajad aastatel 1989-2021.

Kaugõppe variante hakati siiski üksikute õppijatega katsetama, kuni 2000. a oli sisseastujate grupp tugevalt kaugõppijate poole kaldu. Päevaõppesse soovis astuda 21st inimesest vaid seitse. Oma põhjus suure vastuvõtu taga oli Ermo Jürma hinnangul kümnel täisstipendiumil, mille pani välja Euroopa Kristlik Misjon. Sama proportsioon kordus ka järgmisel aastal. 2003. a katsetas Meego Remmel oma meeskonnaga nn osalist kaugõpet – koolis käiakse iga kuu teisel ja kolmandal nädalal, kolmapäevast laupäevani. Samuti sai valida, kas kooli läbida kolme või nelja aastaga. Sellest mindi sujuvalt üle ühele kaugõppe-sessioonile ja praegu ei lõpeta õpinguid keegi alla nelja aasta, enamusel läheb mõni aasta peale.

2001. a võeti vastu suurem venekeelne õppegrupp. Ermo Jürma sõnul esitas see grupp suuri väljakutseid nii õppejõududele kui õppekorraldusele, sest õppe katteks ei laekunud loodetud rahastust ja õppijad ise ei suutnud oma kulusid katta. Nende väljaarvamine on näha 2011. a eksmatrikuleeritute suures numbris (vt tabel 1). Mitteformaalne koostöö vene grupiga jätkus, aga püüded sealseid õppijaid Seminariga kõrgharidusõppega hiljem integreerida on jäänud nii raha kui keeleoskuse taha. Võimatu pole ka, et erineva kultuuri ja spiritualiteedi erinevused on ühiseid tegemisi takistanud. Mõned eesti keelt valdavad vene tudengid on siiski Seminariga ühinenud.

Viimase seitsme aasta jooksul on lisaks vene grupile tehtud mitmeid katseid kaasata kooli nii läti kui soome tudengeid. Kuid seni on plaanid jäänud pooleli, sest soovijaid pole olnud paralleelse võõrkeelse grupi avamiseks piisavalt. Üle kolme avalduse aastas lätlased kahjuks ei esitanud. Ehk muudab olukorda magistrirõppe ingliskeelse grupi võimalikkus? Seda näitavad lähiaastad.

Kooli sellesse aega jääb ka oikumeeniline eksperiment – 2014. a võeti kooli vastu adventistide grupp, kellele lisandus aasta hiljem veel mõni adventkoguduse õppija. Teoloogilistest eripäradest tingituna ei õpetatud mitte kõiki õppeaineid üheskoos, aga hea koostöö iseloomustas protsessi kindlasti. Nüüd kirjutavad viimased adventkiriku lõpetajad oma lõputöid ning Eesti adventkirik valmistub oma piirkondlikku kooli avama Riias. Statistika vaadates oli nende usaldus naaberkiriku kooli suhtes märgiline, sest enne oli sisseastumine (3 inimest 2013. a) ja õpilaste arv (27 õppijat) kukkunud aastate madalaimale tasemele. Nende tulekuga algas ka uus tõus kooli koduliidu õppijate seas.

Üheks eriliseks õppetööd toetavaks vormiks, millega on ka veidi eksperimenteeritud, on mentorlus. Kui Meego Remmel 2002. a rektoriks sai, käivitas ta mentorgruppid, mis toetasid õppijaid isiklikus ja vaimulikus arengus ning õpingutes. Mentorgruppide alternatiivina rakendati 2015. a sügisest individuaalset mentorlust. Aga kuna osa õppijaid jäi sellest välja ja mentoreid

oli palju ja igasuguseid, taaskäivitati 2020. a sügisel meeskonna liikmena toimiva mentorluse koordinaatori R Emmeli algatusel uuesti ka mentorgrupid. Nii toimib kaks süsteemi praegugi paralleelselt. Eks eksperimenterivad õppijadki, milline vorm neile paremini sobib.

Õppevormi üheks eksperimendiks oli veel täienduskoolituste ja tasemeõppe sidumine – nii näiteks võivad „Võta vabalt“ märksõna all tulla inimesed väljastpoolt seminari ja õppida ühte või mitut õppeainet tudengitega koos.

Viimasel aastal oleme täienduskoolituskursused liitnud kolmeks „turunduslikuks paketi“ ehk mikroraadiks, mis kannavad pealkirju: „Piibel endale ja õpetamiseks“, „Koguduse juhi baaskursus“ ja „Hingehoiu ABC“.

Õppevormide eksperiment on sidunud ka nn piiblikooli osa rakenduskõrghariduse õppekavaga – nii on tegu omamoodi tüvimooduli loogika jätkumisega. 2014. a alustatud *Kutse Kooli* hilisem Piiblikool andsid mõlemad eksami sooritamisel 9 EAP Seminari kõrghariduse 180st ainepunktist. Praeguseks on piiblikooli läbimine kõigi esmakursuslaste tunniplaanis. Samas võivad nad olla Piibli baasõppe läbinud kuskil mujal. Aja jooksul on mitmed piiblikoolis alustanud õppijad astunud järgmisel aastal sisse kõrghariduse õppekavale. Piibliainete sobiva rolli ja mahu otsing aga jätkub – piiblikooli sisu on järjekordses uuendamisetapis ning suund on veelgi suuremale rõhuasetusele Piibli enda õpetamisel.

Muidugi, piiblikoolilikke püüdlusi oli seminaris varemgi olnud – algusaastate 2-aastane piiblikooli vorm, aastatel 2002–2003 kahes grupis toimunud „Programm 7“, millel oli kokku 46 lõpetajat, ja Margus Kase rektoriks olemise ajal ehk 2013. a taasalustatud piiblikooli grupp, millel oli 35 lõpetajat.

Õppijate hulk on Seminaris ka parimatel aegadel olnud 50 ja natuke peale. Samas on juba 2002.–2007. a arengukavas sõnastatud, et kool võiks kasvada 100

õppijani. Seni pole seda siiski juhtunud ja nt 2016.–2020. a arengukava ei julgenud loota rohkem kui 70 õppijat. Küll on aga kasvanud täienduskoolitustes osalejate hulk, ületades praeguseks 900 õppija piiri kalendriaastas. Seda arvu on suurendanud võimalus osaleda koolitustel veebi kaudu ja läbida e-koolitusi koguduse kontekstis oma rütmis. Samuti teeb Seminar koolituste korraldamisel koostööd EKB Liidu Noorsootöö Keskusega ja sihtasutusega Sõbra Käsi.

Kui rääkida kooli enda vormist, on kõrgkooli funktsiooni laienemist hariduskeskuseks ühel või teisel viisil algusest peale katsetatud ja alates 2002. a on see ka arengukavas kirjas. Muide, 2002. a arengukava oli esimene ametlik kooli arengukava. Sinnamaani võib arengunägemusi leida kõige paremini ehk akrediteerimisaruannetest. 2016. a Liidu aastakonverentsil sai katsetatud ka kooli nime muutust Vabakiriklikuks Hariduskeskuseks. See siiski ei õnnestunud tugeva vastuseisu tõttu. Täna tegevust vaadates võib julgelt öelda, et Kõrgema Usuteadusliku Seminari näol on tegu väga mitmekülgse vabakirikliku hariduskeskusega, mis on „pesastatud“ rakenduskõrgkooli juriidilisse vormi. Nimi ei riku meest ega kooli, peaasi, et koolil on kõik võimalused töötada „koguduste kasuks ja kasvuks“.

Õppevormide ja õppijate osa kokku võttes tõuseb esile päevaõppe asendumine kaugõppega, millele üleminekul oli omamoodi katsetamisperiood kahe paralleelse versiooniga. Kaugõppes kardinaalselt vähenenud osaduslikkust püüti kompenseerida mentorlusega, mis on siiani autorile teadaolevalt unikaalne, kogu õpilaskonda haarav tugisüsteem Eesti kõrgkoolides. Samuti on püütud ühendada taseme- ja täiendõpet, eelkõige piiblikooli, aga ka muude kursuste, sh mikroraadide abil. Õppijate puhul on proovitud integreerida venekeelset gruppi. Katsetused rahvusvahelistumisega kindlasti jätkuvad. Seminarist on saanud aastate jooksul mitmekülgne vabakiriklik hariduskeskus paljude erinevate tegevusvormidega, millest tasemeõpe on vaid üks.

Majanduslik olukord ja asukoht

Alates taasavatud Seminari esimestest päevadest on olnud teemaks asukoht ja selle ülalpidamine. Algus Tallinnas oli väike ja kitsas – tegutses Liidu Põllu tn keskuse maja teisel korrusel. Aasta hiljem, 1990. a sügisel Tartusse kolimise põhjuseid mäletavad asjasse puutuvad inimesed erinevalt, aga Tartu Kolgata koguduse lahkete kutset ja teatud liiki ruumikitsikust

Tallinnas on siiski mitmel korral nimetatud. Huvitav on, et kui Seminar 2019. a sügisel uuesti Tallinna, juba keskuse uude Koskla tn majja kolis, olid Liidu põhilised kantseleiruumid teisel korrusel. Seminar rentis koos Allika kogudusega ruume esimesel korrusel.

„Ära siis õõnesta mu jalgealust,“ tavatseb president Erki Tamm vahel muigamisi kunagisele Seminarile kursusekaaslasele, rektor Einike Pillile öelda.

Seminarile maja valmisaamine Tartus Annemõisa tänaval 1994. a oli suur saavutus, aga muutus kiiresti koormaks. Juba 1997. a talvel saadeti õppijad koju ja õppejõudude palgad jäid õigel ajal maksmata, sest kooli rahad olid otsas. Ajutiselt olukord küll lahendati, aga vaja oli suuremaid muudatusi. 1998. a sügisest sai majandusdirektoriks Meelis Kibuspuu. Sellest algas EKB Liidu majandusega tegelev tööharu, kandes alguses nime Mailavi, siis Valduste OÜ ja praeguseks brändinime Sõbralt Sõbrale. Tänaeks võib julgelt öelda, et see on olnud tark ja jätkusuutlik muutus, milles Meelis Kibuspuu rolli visionääri ja meeskonnajuhina on raske alahinnata. Ja kuigi tänaeks piirdub Seminaril majanduslik seos Valduste OÜga peamiselt ruumide kahesuunalises rendis, on koostöö toimimine ühes Liidus suureks julgustuseks.

Väga põnev on võrrelda kahe ajajärgu Seminarile eelarveid – kõrvutan järgnevalt 1998. ja 2021. a oma. Esimese puhul oli kogu uue maja ülalpidamine Seminarile eelarves, teine on viimase täisaasta eelarve. 1998. a eelarve oli kokku 1 585 000 Eesti krooni. Sellest 60% oli personalikulud – täpselt samamoodi nagu 2021. a eelarveski. Lisaks väike hulk eelarvest kirjanduse ostule (vastavalt 4,4% vs 0,4% eelarvest), transpordile (2,5% vs 3,8% eelarvest) ja kontorile (1,9% vs 0,7% eelarvest) – ühtemoodi mõlema aasta eelarves. Aga enamus ülejäänud kuludest olid hoopis teistsugused: 1998. a eelarve kuluread, nagu gaasikatla liisingumaksud, kommunaalkulud, pesu pesemine, inventari soetamine, majapidamiskulud jne on teinud ruumi 2021. a eelarves teadus- ja kirjastustegevusele, koolitus- ja lähetuskuludele, projektidele ja üliõpilasesindusele. Jah, ruumide üürile kulus nüüd ka (2021. a) lausa 7,8% eelarvest, aga see tähendab ruumide haldamise mõttes üsna murevaba kooli juhtimistööd. Haldusjuhti pole vaja palgal hoida ega koristamise pärast muretseda.

Kahe eelarve võrdluses selgub ka mäekõrgune vahe annetuste määras – 1998. a eelarves moodustavad EKB Liidu toetus ja annetused ühtekokku 55% kooli tulubaasist. 2021. a eelarves saab Liidu ja tema koguduste, füüsiliste ja juriidiliste isikute, välis- ja toetus- ning Liidu kaudu tuleva Eesti Kirikute Nõukogu toetusega kokku 17% sissetulekutest. Omatulu sisutegevustest on 1998. a eelarves 25%, 2021. a eelarves aga vaid 20%. Jumala imele ja abile on olnud palju ruumi mõlemal ajal juhitud koolis. Nüüdsel ajal tuleb aga annetuste asemel panustada projektide kirjutamisele ja omatulu tõstmisele. Samuti on vahepeal tekkinud koolil toetusi, mille intressid fondidest veidi (umbes 5% eelarvest) tulude-kulude vahelist vahemaad katavad.

Tuleb pidada suureks õnnistuseks, et Valduste OÜ võttis Seminarile maja oma hallata, võimaldades niimoodi koolil tegelda hariduse ja sisulise arendustööga. Eksperimenteerimine (Liidu keskuse maja ühiskasutusega esimesel aastal, Tartu Kolgata koguduse ruumide kasutamise järgmisel kuuel aastal, oma majaga kuni aastani 2019) viis veidi humoorikalt Seminarile tagasi Liidu keskuse majja ja kogudusega ühiskasutuses olevatesse ruumidesse. Otsuse tegemise ega ka veel sissekolimise ajal (2019. a novembris) ei osanud keegi arvata, et järgmisel paaril aastal on ruumid pandeemia tõttu veel vähem kasutuses kui arvati. Ühiskasutus osutus kõige optimaalsemaks

Seminarahoone nurgakivi panek Annelinnas.

ruumi- ja rahakasutuseks Seminari loos. Muidugi, Seminari Annemõisa majaga kokkukogutud kinnisvara on alates selle minekust Valduste OÜ kätte andnud Seminari eelarve olulise tuluprotsendi, milleta oleks kooli pidamine – ja isegi Tallinna ruumide rentimine – oluliselt keerulisem, kui mitte võimatu.

Üks teema vajab veel käsitlemist – nimelt kooli riigipoolne tunnustamine. Artikli kirjutamise ajaks on Kõrgem Usuteaduslik Seminar läbinud kokku 8 erinevat välishindamist (akrediteerimist ja nn üleminekuhindamist), neist mitmed rahvusvahelise ekspertgrupi poolt. Hindamised toimusid aastatel 1998, 2004, 2011, 2014, 2017, 2019, 2021 ja 2022. Esimesed kaks õnnestusid tänu tublidele õppeprorektoritele ja heale tiimile nii hästi, et õppe õigus anti maksimaalseks ajaks – seitsmeks aastaks. Külastustest vast kõige kriitilisem oli nn üleminekuhindamise viimane kord 2017. aastal. Komisjoni otsus oli määrav, kas saame kõrgkoolina jätkata või mitte, eelnenud olid kaks tingimisi otsust. Jumala ime läbi ja kogu Liidu eestpalvete peale saime positiivse vastuse. Siit edasi olukord ainult paranes ja kui 2021. a hindamiskomisjoni raport saabus, oli selles märke: „Puudused on täielikult kõrvaldatud.“

Vahepealsete aastate kriitiline seisukord ei olnud seotud õppekvaliteedi ega õppejõududega – neid on olnud vähe ja nad on väikese koormusega töötanud, aga õppetöö kvaliteet on olnud tagatud. Välishindajatele on alati hämmeldust tekitanud, kuidas on võimalik nii väikese eelarvega kooli üldse pidada. Muret on varasemalt teinud ka sõltuvus välistest ressurssidest, ja õigustatult. Raske on öelda, kas see on jumalik huumor või midagi muud, aga 2022. a kevade magistri esmahindamise otsus oli, et kooli ressursid ja jätkusuutlikkus vastavad mõlemad nõutud tasemele. Esimest korda oli küsimusi õppetöö osas, aga sedagi sellepärast, et magistriõppes ei olnud õppetöö veel alanud.

Ressursside ja asukohtade analüüs näitab mitmeid julgeid ja õigeid otsuseid, mida palvetavas meeles tehti. Viimane kolimisotsus, seekord Tallinna, sai mitmel korral läbi arutatud ja põhjalikult palvetatud. Oleks võinud minna paremaks või halvemaks. Tudengite ja mõnede õppejõudude seas oli kolimisele üsna tugev vastuseis. Ühel sellisel arutelukoosolekul, kui lõpplahendus oli veel lahtine ja me võtsime Pärnu Immaanueli koguduse ülemises toas mitmete juhtidega ühiselt aega palvetamiseks, juhtus kummaline lugu. Kui me palvest silmad avasime, nägi Meelis Kibuspuu lauaotsa pool olevat, sinna eelmistest ruumi kasutajatest jäetud kommikarpi. Ta tõstis selle meie keskele

vaadata. Karbile oli peale kirjutatud „Tallinn“. Viskasime siis nalja, et hea, et kommikarp ei olnud kirjaga „Riiä“. Aga selles, et Jumal meid ise Tallinna juhtis, me enam ei kahtle.

2019. aasta suvel läks Annemõisa maja sümbolne võti Meelis Kibuspuu kätte. Sügisest jätkas Seminar Tallinnas.

Lõpetuseks

Joosep Tammo, üks Seminari taasavanud juhtidest, meie Liidu endine president ja praegunegi Seminari õppejõud, sõnastas 2018. a oktoobris Seminari korraldatud konverentsil lause: „Tulevik kuulub haritud kristlusele“. Jah, me võime eksperimenteerida edasi pastorite väga mitmekesise ettevalmistusega. Jumalal on eriarv anda erandkorras tarkust otse ja kiiresti oma Püha Vaimu ja erilise talupojatarkuseliku teoloogiana. Aga nii nagu Jeesuse jüngritel oli vaja kolm aastat temaga kooskäimist, õppimist ja praktikat, et olla valmis koguduste rajamiseks ja juhtimiseks, nii on pikaajaliseks teenimiseks palju abi põhjalikust ettevalmistusest.

Haridustase ühiskonnas tõuseb pidevalt. Seepärast tähistab Seminar 100. aastapäeva-aastat magistriõppe avamisega. Tahame olla kuulekad ja julged teenima meile antud talentidega, kuuletudes Moosese poolt Joosuale vahendatud sõnadele: *Ole vahva ja tugev, sest sina pead viima selle rahva maale, mille Issand vandega nende vanemaile on töötanud neile anda, ja sina pead andma selle neile pärisosaks!* (5Ms 31:7). Õnneks kaasneb Jumala läkitusega alati ka töotus: *Ja Issand ise käib su ees, tema on sinuga, tema ei lahku sinust ega jäta sind maha. Ära karda ega kohku!* (5Ms 31:8) Selles julguses astume järgmisse sajandisse.